

Voor u uitgestippeld...

De rol van ouders bij signalering van een ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafdheid

Gelezen door Ting Ting Hu en Luce Olminkhof

Ouders kennen hun kind als geen ander, maar kunnen zij zien of hun kind een ontwikkelingsvoorsprong heeft of hoogbegaafd is? Dit onderzoek brengt in kaart hoe vaak ouders deze vermoedens aan de leerkracht doorgeven, volgens de leerkrachten zelf. Tegelijkertijd laat het zien hoe deze inschattingen overeenkomen met de cognitieve capaciteiten van de leerlingen en welke factoren daar invloed op hebben, zoals geslacht, thuistaal en migratieachtergrond.

• STIP: wat lezen wij?

Wij lezen het onderzoek "(On)gezien: Onderzoek naar het signaleren van hoogbegaafde kinderen in het primair onderwijs" van Y. Cramer en collega's dat in september 2024 is gepubliceerd. Deze studie onderzocht de proportie cognitief sterke, mogelijk hoogbegaafde, leerlingen die in beeld is bij hun leerkracht. Daarbij werd gekeken of deze vermoedens door ouders werden gedeeld. Daarnaast onderzochten ze welke kindvariabelen invloed hebben op het al dan niet als hoogbegaafd gesignaleerd worden.

Hoe gingen de onderzoekers te werk en wat vonden ze?

De onderzoekers hebben een cross-sectioneel onderzoek verricht. Er werden 5769 leerlingen van 29 verschillende basisscholen geïncludeerd. Om te corrigeren dat scholen met een hogere (of juist lagere) schoolweging over- of ondergerepresenteerd zijn, hebben ze stratificatie toegepast. Groepsleerkrachten van de leerlingen vulden voorafgaand aan de afname van het meetinstrument (ZOOV+) de vragenlijsten in. Hierop konden ze o.a. aangegeven of zij vermoedden dat het kind een ontwikkelingsvoorsprong had (OV) of (hoog)begaafd (HB) was en of dit door de ouder(s) was gedeeld.

Het doel van de ZOOV+ is om de top 20% en top 5% cognitief sterkste leerlingen objectief te signaleren. Het instrument is adaptief waardoor leerlingen altijd opgaven op hun eigen niveau krijgen aangeboden. Voor de analyses op groepsniveau zijn de IQ-puntscores gebruikt die enkel voor dit onderzoek zijn berekend.

Resultaten

- Kinderen die niet 5 t/m 11 jaar oud waren, werden geëxcludeerd waardoor er uiteindelijk 5371 leerlingen over bleven.
- Bij 10,8% (579/5371) van de leerlingen is er door ouder(s) een vermoeden van OV en/of HB geuit aan de school.
- 9,2% (53/579) van de leerlingen die door ouders zijn gesignaleerd, behaalt een ZOOV+ uitkomst $IQ \geq 130$. 90,8% behaalde een ZOOV+ uitkomst $IQ < 130$.

- 39,0% (53/136) van de leerlingen die een ZOOV+ uitkomst $IQ \geq 130$ zijn door de ouder(s) gesignaleerd.

In het onderzoek komt verder naar voren dat er eerder vermoedens van hoogbegaafdheid worden gedeeld als er sprake is van de volgende variabelen:

- Geen NT2 (Nederlands als tweede taal);
- Geslacht is jongen;
- Naarmate de geboortemaand vroeger in het kalenderjaar valt;
- Lagere schoolweging (Hoe lager de schoolweging, hoe minder complex de leerlingenpopulatie en hoe hoger de resultaten die we van de school mogen verwachten);
- Naarmate de IQ score (blijkend uit de ZOOV+ score in dit onderzoek) hoger is dan gemiddeld.

Bij het tegenovergestelde geldt dat vermoedens juist minder vaak worden gedeeld. De variabele lage sociaal-economische status of kansarme omgeving blijkt geen invloed te hebben op de kans om gesignaleerd te worden door ouder(s), maar wel door de leerkracht.

Wat is van belang voor de interpretatie van de resultaten?

- Ouders hebben zelf geen vragenlijst ingevuld. Hierdoor geeft dit onderzoek geen zicht op de groep ouders die een vermoeden van OV/HB níet met de leerkracht heeft besproken;
- De ZOOV+ wordt gebruikt om de top 20% en top 5% cognitief sterkste leerlingen objectief te signaleren. Deze is taalvrij en daarom ook geschikt voor kinderen met een migratieachtergrond, Nederlands als tweede taal en/of dyslexie. De test is (nog) niet door COTAN beoordeeld;
- Er zijn verschillende definities m.b.t. OV/HB mogelijk. Een vereenvoudigde definitie is om alleen naar een IQ-score van 130 of hoger te kijken;
- Hoewel het merendeel van de door ouder(s) gesignaleerde leerlingen geen IQ van 130 of hoger heeft, blijkt de signalering door ouder(s) niet willekeurig. De Stippel-Brigade heeft met de resultaten een chi-kwadraattoets uitgevoerd waaruit blijkt dat leerlingen met een $IQ \geq 130$ significant vaker voorkomen in de groep die door ouder(s) is gesignaleerd ($p < 0,001$). Dit betekent dat signalering door ouder(s) een relevante aanwijzing vormt voor een ontwikkelingsvoorsprong of hoogbegaafdheid, ondanks een relatief hoog aantal fout-positieve signaleringen.¹

◉ **STIP: wat kan de JGZ hiermee volgens de Stippel-Brigade?**

Uit het onderzoek blijkt dat er een verband is tussen het uiten van vermoedens door ouders aan de leerkracht en hogere scores op de ZOOV+. Dit laat zien dat oudersignalen een waardevolle eerste indicatie zijn. De JGZ kan ouders helpen deze signalen te herkennen. Ook kan de JGZ hen begeleiden bij het bespreken van vermoedens met de school. Zo worden signalen beter benut en kunnen kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong of hoogbegaafdheid eerder ondersteund worden.

◉ **STIP: waarom dan?**

De JGZ vervult een belangrijke rol in het signaleren en adviseren over de ontwikkeling van kinderen. Er wordt niet structureel op [ontwikkelingsvoorsprong](#) en mogelijke hoogbegaafdheid gescreend, maar deze kan wel opgemerkt worden tijdens reguliere contactmomenten. Met het

¹ Zie ook de reactie van de auteur

[vernieuwde Van Wiechen Continu](#) kan de JGZ deze voorsprong binnenkort beter en eerder signaleren. Hierdoor kunnen professionals ouders, scholen en kinderen gericht adviseren en ondersteunen. Om deze rol goed te vervullen, is het belangrijk dat de JGZ beschikt over de juiste kennis en handvatten. Het is echter (nog) geen direct beleid van de JGZ zelf; het zijn optionele scholingsmogelijkheden voor individuen of organisaties.

◉ **STIP: reactie van de auteur**

De auteur heeft enkele aanvullende opmerkingen gemaakt over onze analyse:

- De ZOOV+ is betrouwbaar genoeg om onderzoek op groepsniveau uit te voeren. Ter illustratie, de COTAN hanteert als richtlijn voor onderzoek op groepsniveau een minimale betrouwbaarheid van 0.8 voor het predicaat 'goed'. Ten tijde van het ter markt brengen van de ZOOV+ nam de COTAN geen nieuwe testen meer ter beoordeling aan.
- Onze analyse laat vooral zien of signalering overeenkomt met de testuitslag en niet door welke variabelen signalering ontstaat
- Of signalering door ouders een relevante aanwijzing vormt voor een ontwikkelingsvoorsprong of hoogbegaafdheid, kan beter worden onderzocht door de specificiteit en sensitiviteit van signalering door ouders te toetsen. Vooral de sensitiviteit van signalering door ouders t.a.v. het criterium IQ 130+ is zeer beperkt te noemen (39%). Natuurlijk moeten signalen van ouders serieus worden genomen, echter, zoals u al noemt, zijn de meeste kinderen die in dit onderzoek door ouders werden gesignaleerd niet hoogbegaafd.
- Dit onderzoek gaat over leerlingen van 5 t/m 11 jaar oud. Over leerlingen jonger dan 5 jaar kunnen op basis van dit onderzoek geen uitspraken worden gedaan.

Tenslotte geeft de auteur mee dat zij in [de ontwikkelingen rond Van Wiechen Continu](#) een mooie stap ziet om de JGZ te ondersteunen in het vroegsignaleren.

◉ **STIP: ook nog wetenswaardig...**

De Stippel-Brigade heeft er bij uitzondering voor gekozen dit artikel uit te stippelen, ondanks dat het niet peer-reviewed gepubliceerd is. De reden hiervoor is onder andere dat er veel media-aandacht is geweest voor dit onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van [SCALIQ](#), een onderzoeks- en ontwikkelingsorganisatie met focus op de meer- en hoogbegaafde doelgroep.

Wil je meer weten over dit onderwerp, kijk dan ook eens hier:

- [lange hoogbegaafde kinderen: een bijzondere groep](#)
- [Kenniscentrum Hoogbegaafdheid](#)
- [Expertgroep ontwikkelingsvoorsprong](#)

◉ **STIP: verantwoording**

Titel: [\(On\)gezien: Onderzoek naar het signaleren van hoogbegaafde kinderen in het primair onderwijs](#)

Auteurs: Y. Cramer, F. Hovinga, M. van Poppel & D. van Dijk

Tags: #Ontwikkeling #Vanwiechenonderzoek